КЫРГЫЗ-ТҮРК "МАНАС" УНИВЕРСИТЕТИ

КООМДУК ИЛИМДЕР ИНСТИТУТУ

ТАРЫХ БАГЫТЫ

КЫРГЫЗСТАНДЫН ТҮНДҮГҮНДӨГҮ 1918-1920-ЖЖ. СОВЕТ БИЙЛИГИНЕ КАРШЫ КОНТРРЕВОЛЮЦИЯЛЫК КОЗГОЛОҢДОР (АРХИВ МАТЕРИАЛДАРЫ БОЮНЧА)

(МАГИСТРДИК ДИССЕРТАЦИЯ)

Шамшиева Алтынай Кадырбековна

Илимий жетекчи

Доц. м.а. Алтымышова Зухра

БИШКЕК 2019

КЫСКАЧА МАЗМУНУ

Даярдаган : Шамшиева Алтынай

Университет : Кыргыз-Түрк Манас университети

Багыты : Тарых

Иштин сыпаты : Магистрдик диссертация

Беттердин саны : xxi+132

Бүтүрүү датасы :18/06/ 2019

Илимий жетекчи : Доц. м.а. Алтымышова Зухра

Кыргызстандын түндүгүндөгү 1918-1920-жж.. Совет бийлигине каршы контрреволюциялык козголоңдор (Архив материалдары боюнча)

Кыргызстанда Совет бийлиги орногондон кийин эски түзүлүш жоюлуп, уезддик жана участкалык комиссариаттар, жер комитеттери, шаардык думалар, коопсуздук комитеттери таркатылган. Кыргызстандын саясий, социалдык-экономикалык абалы Совет бийлиги орногонго чейин эле XX кылымдын башындагы саясий окуялардан улам оор абалда эле. Ал эми Совет бийлигинин аскердик коммунизм, жеке менчикти жоюу, нанды реквизициялоо, кулакка тартуу, контрреволюциялык элемент катары мурдагы бийликтин өкүлдөрүн кууугунтуктоо, динге каршы күрөш ж.б. саясаты Кыргызстандын түндүгүндө айрым чөйрөлөрдүн нааразычылыгын жараткан. Натыйжада Совет бийлигине каршы чыккан социалдык катмарлар контрреволюциялык күчкө айланган. Атуулдук согуш мезгилинде Кыргызстанда саясий, социалдык-экономикалык, аймактык өзгөчөлүктөрүнө жараша түндүк аймактарында контрреволюциялык козголоңдор, ал эми түштүк аймактарында басмачылык кыймылы келип чыккан. Кыргызстандын түндүгүндөгү Совет бийлигине каршы контрреволюциялык козголоңдор 1918-жылдан 1920-жылга чейинки мезгилди камтыйт. Кыргызстандын түндүгүндө Совет бийлигине каршы козголоң эң биринчи 1918-

жылы Дмитриевка (Талас) кыштагында, ошол эле жылы Беловодскто (Ак-Суу), андан кийин 1919-жылы Түптө, 1920-жылы Нарында башталган.

Магистрдик иште Кыргызстандын түндүгүндөгү Совет бийлигине каршы контрреволюциялык козголоңдор жана саясий, социалдык-экономикалык себептери, жүрүшү, жыйынтыктары каралды. Теманы изилдөөдө негизги тарыхый булак катары архивдик булактар, эскерүүлөр ошондой эле илимий эмгектер колдонулду.

Негизги сөздөр: *Кыргызстан, Совет бийлиги, козголоңдор, Дмитриевка (Талас), Беловодск (Ак-Суу), Нарын, Түп, Ак гвардия, Кызыл Армия.*

ÖZ

Yazar	: Altınay ŞAMŞİEVA
Üniversite	: Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi
Anabilim Dalı	: Tarih
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: xxi+132
Mezuniyet Tarihi	: / / 2019
Tez Danışmanı	: Yard.Doç. Zuhra ALTIMIŞOVA

1918-1920 YILLARDA KIRGIZİSTAN'IN KUZEYİNDE SOVYET YÖNETİMİNE KARŞI AYAKLANMALAR (ARŞİV BELGELERİNE GÖRE)

Kırgızistan'da Sovyet hükümeti kurulduktan sonra eski sistem kaldırılmış ve ilçe komiteleri, Duma, Güvenlik Komisyonu ve başka makamlar dağıtılmıştır. Zaten Sovyet yönetimine kadarki Kırgızistan'ın siyasi, sosyal ve ekonomik durumu XX. yüzyılın başındaki olaylardan dolayı çok zor durumda idi. Sovyet hükümeti yerleştikten sonra da Kırgızistan'ın durumu pek değişmemiştir. Bolşeviklerin yürüttüğü özel mülkiyeti kaldırmak, eski hükümet temsilcilerine, kulaklara (zengin çiftçiler) karşı siyasi zülüm, dine karşı mücadele, askerî komünizm gibi siyaseti toplumun bazı alanlarında memnuniyetsizliği ortaya çıkartmıştır ve neticede Kırgızistan'da İç Savaşın başlamasına neden olmuştur. İç Savaş sırasında Kırgızistan'ın siyasi, sosyal-ekonomik ve bölgesel özelliklerine göre kuzeyde Sovyet karşıtı ayaklanmalar ve güneyde basmacılık hareketleri meydana gelmiştir. Sovyet yönetimine karşı ayaklanmalar Kırgızistan'ın kuzeyinde 1918'den 1920'ye kadar devam etmiştir. İlk ayaklanma 1918'de Dmitriyevka'da, aynı yılda Belovodsk'ta, ardından 1919'da Tüp'te, 1920'de Narın'da ortaya çıkmıştır.

Yüksek lisans çalışmasında Kırgızistan'ın kuzeyindeki Sovyet yönetimine karşı ayaklanmaların siyasî, sosyal- ekonomik boyutları, gelişmeleri ve sonuçları ele alındı.

Araştırma arşıv belgelerine, İç Savaş'a katılan tanıkların hatıralarına ve bilimsel eserlere dayanmaktadır.

Anahtar kelimeler: *Kırgızistan, Sovyet hükümeti, Ayaklanmalar, Dmitriyevka (Talas), Belovodsk (Ak-Su), Tüp, Narın, Ak Gvardıya, Kızıl Ordu*.

АБСТРАКТ

Выполнил	: Алтынай ШАМШИЕВА
Университет	: Кыргызско-турецкий Манас университет
Специальность	: История
Вид научной работы	: Магистерская диссертация
Количество страниц	:xxi+132
Дата окончания	: / / 2019
Научный руководитель	: к.и.н. Зухра АЛТЫМЫШОВА

Контрреволюционные выступления против Советской власти на севере Кыргызстана в 1918-1920-х гг. (по данным архивных материалов)

Установления Советской власти в Кыргызстане считается важным историческим событием в истории Кыргызстана. Советская власть во всех регионах разрушила существовавшую систему власти. В результате были ликвидированы уездные и участковые комиссариаты , земельные комитеты, городские думы, комитеты безопасности и.т.д. Такая сложная политическая ситуация способствовала развитию контрреволюционных движений и начала Гражданской войны в Кыргызстане. Причины возникновения Гражданской войны политические и экономические изменения Советской власти. Например: ликвидация частной собственности, военный коммунизм, борьба с кулаками и членами старой власти как контрреволюция, политика против религии и.т.д. Такие действие большевиков вызвала протест у многих и в результате вспыхнули контрреволюционные выступления против Советской власти. Гражданская война в Кыргызстане в соответствии с политическими, социально-экономическими и региональными особенностями возникли северных районах контрреволюционные выступления, а в южных регионах басмаческое движение. Контрреволюционные выступления против Советской власти в северной части Кыргызстана охватывает

1918-1920-года. Первое восстание началось 1918-году Дмитриевке, в том же году в Беловодске, а затем 1919-году в Тюпе, 1920 году в Нарыне.

В магистерской работе рассмотрены политические, социально-экономические причины контрреволюционных выступлений в северной части Кыргызстана, их ходы и результаты. В изучении темы использовались архивные материалы, воспоминания участников Гражданской войны а также научные труды.

Ключевые слова: *Кыргызстан, Советская власть, контрреволюционные выступления, Дмитриевка (Талас), Беловодск (Ак-Суу), Нарын, Тюп, Белая Гвардия, Красная Армия.*

ABSTRACT

Done by	: Altynay SHAMSHIEVA
University	: Kyrgyz-Turkish Manas University
Specialty	: History
Type of scientific work	: Master’s dissertation
Number of pages	: xxi+132
End date	: / / 2019
Scientific supervisor	: Ph. D. in History Zuhra ALTYMYSHOVA

THE 1918-1920 UPRISINGS AGAINST THE SOVIET IN NORTHERN KYRGYZSTAN (BASED ON ARCHIVAL MATERIALS)

The establishment of Soviet government in Kyrgyzstan is an important event in the history of Kyrgyzstan. Soviet government destroyed the existing system of power in all regions. As a result, county and precinct commissariats, land committees, city councils, security committees, etc. were eliminated. This difficult political situation contributed to the development of counter-revolutionary movements and the outbreak of the Civil War in Kyrgyzstan. The causes of the Civil War are political and economic changes in Soviet Power. The elimination of private property, military communism, the fight against the fists and members of the old government as a counter-revolution, policy against religion, etc. Such actions of the Bolsheviks provoked protest among many and as a result, counter-revolutionary protests against the Soviet regime broke out. Civil War in Kyrgyzstan in accordance with the political, socio-economic and regional characteristics emerged the counter-revolutionary confrontation in the northern regions, and the Basmachi movement in the southern regions. Counter-revolutionary actions against Soviet government in the northern part of Kyrgyzstan include the years 1918-1920. The first revolt began in Dmitrievka in 1918, in the same year in Belovodsk, and then in 1919 in Tyup, and in 1920 in Naryn.

The master's dissertation deals with the political, socio-economic causes of counter-revolutionary uprisings in the northern part of Kyrgyzstan, and their developments and results. The subject is evaluated in the light of archival materials, memories of participants of the Civil War and also scientific works.

Key words: Kyrgyzstan, Soviet Power, counter-revolutionary actions, Belovodsk (Ak-Suu), Naryn, Dmitrievka, Tyup, The White Guards, The Red Army